

Ni quatre gats

Un breu episodi dels inicis del franquisme que no he vist referit enlloc, però que dóna una idea bastant precisa de la duresa del moment és el següent:

No sé com vaig assabentar-me que al local d'Els 4 Gats del carrer de Montsió hi hauria una funció de titelles o de putxinel·lis. Asseguraria que vaig caçar en un diari la notícia perquè jo vivia molt aïllat i tenia molts pocs contactes. Això s'esqueia a la tardor de 1939, a primers d'octubre, perquè començava a fresquejar. Devia ser un diumenge a la tarda. Vaig dir-me que, tractant-se de l'única manifestació en català autoritzada, hi aniria, per elemental que fos l'espectacle. La qüestió era, de moment, escoltar poc o molt la nostra llengua i potser allí, a més, coneixeria algú amb qui poder *parlar*, perquè la veritat és que en el meu medi social jo em sentia completament aïllat. Alguna vegada anava a llegir a la Biblioteca Balmesiana per bescanviar quatre paraules amb Josep M. Ros-Artigues, que havia conegut durant la guerra a través de Marià Manent i que n'era bibliotecari.

Tot estava preparat per a l'espectacle, llevat d'una lleugera anomalia. No volgueren cobrar l'entrada, dient que la pagariem *després*. A part de mi, els concurrents, no gaires, eren unes quantes parelles o famílies amb quitxalla, nens i nenes de quatre, cinc, sis anys. Lamento no saber el nom del titellaire. La funció es feia esperar una mica en relació amb l'hora anunciada. La quitxalla s'impacientava, s'enervava, fins que la gent gran també començà a deficiarse, desplaçant-se de seient i parlant l'un amb l'altre. La incertesa durà una estona bastant llarga, fins que una veu digué: no hi ha permís o no ha arribat el permís. Ho digué no gaire alt, en un to més aviat vergonyant, d'algú que havia cregut que l'autorització fóra òbviament concedida. La gent començà a desfilar, decebuda, amb l'aire més resignat que indignat. Era inimaginable una queixa en veu alta, una protesta arborada. La sala es buidà i recordo haver estat l'últim d'abandonar-la, com si encara esperés que es produís un miracle. Em vaig trobar sol, Portal de l'Àngel amunt, quan ja era fosc, i vaig emprendre el camí de tornada a cases ben bé com una ànima en pena. Aquest detall –no haver otorgat el permís governatiu ni tan sols per a un espectacle destinat a la quitxalla- acabava de donar tota la dimensió de l'opressió implacable que s'havia batut sobre el país. No vaig trobar ningú, a la sortida, amb qui poder desfogar-me. Tothom era molt correcte. La gent defugia comentar la decisió governativa. Això m'acabà de fer comprendre la solitud en la qual em trobava. Estava comprovant que jo no tenia res a veure amb aquell públic, encara que ells haguessin anat a l'espectacle com jo.

Reflexionant, he pensat després que el grup o grups que va organitzar aquell acte frustrat devia pertànyer a aquella minoria tan escassa, però no inexistent, de catalans franquistes que de bona fe creien que la persecució de la llengua no seria duta a unes conseqüències tan ignominioses, gent equiparable a la que va organitzar, uns quinze mesos més tard (16 de febrer de 1941) a Sarrià, una representació privada de *Les llàgrimes d'Angelina* de Josep Maria de Sagarra, a la qual vaig assistir dut per J.V Foix

i que ho van fer sense demanar permís, amb la mateixa santa innocència amb què haurien anat a resar el rosari.

Maurici Serrahima en parla encertadament en les seves memòries (*Del passat quan era present*, p. 52), dient:

“Per cert, que en Rafel i el seu cunyat Paco de Riba volien fer venir en Sagarra –amb el qual són entreparents- i els de la casa no ho han volgut de cap manera: per ells *és el dolent*, i les raons són, no cal dir-ho bàsicament polítiques... És curiós que els de la casa, que s’hi ha oposat i que són d’un color blanc esclatant, no han vist en canvi, cap obstacle a fer una comèdia en català sense demanar permís a ningú. De fet, són gent que viuen cinquanta o seixanta anys enrere. A les darreries del segle passat encara eren molts els barcelonins que admetien les comèdies i els versos en català i no entenien el catalanisme polític. Ara en el país hi torna a haver gent així.”

N’hi ha encara actualment? Em pregunto. Tanta candorositat, després del que hem vist, després del que hem viscut, em sembla que fóra estultícia. Però també cal dir que després de tants alts i baixos, el grau de desvetllament de la societat hauria de ser actualment molt més alt perquè no sigui l’equivalent d’aquell endormiscament de fa mig segle. I aquesta és una de les incògnites de la Catalunya actual. En aquest sentit recordo una de les reflexions de J.V. Foix que semblava a la gent les d’un orat –sort que les deia amb molt de seny i atrinxerat darrere el taulell-, quan algú se li queixava dels mals del país com si fossin culpa del catalanisme: “No, tot això que ha passat, tot això que passa és al revés, és per falta de catalanisme, per falta –li plaïa més de dir- de catalanitat.”

Josep Palau i Fabre
Avui, 4 de maig del 1995